

СИМВОЛІКА КОЛЬОРУ У НОВЕЛІ «THE MASQUE OF THE RED DEATH» ЕДГАРА АЛЛАНА ПО

Етимологія, багатофункціональність та багатозначність кольорів, їхня семантична розбіжність, адекватне використання у культурах народів світу, вплив на психічний стан та поведінку людини не перестають викликати інтерес вчених з різних країн світу. Проблемою символіки кольорів займалися такі видатні філософи та мистецтвознавці різних епох, як Арістотель, І. Гете, Р. Декарт та Леонардо да Вінчі. Кожен колір здатний яскраво та емоційно відображати дійсність, а гармонійне поєднання різних кольорів, застосовуване у художніх текстах, працює на образність та ідейну концепцію твору.

Актуальність дослідження. Багатозначність терміну *символ* давно не підлягає сумніву. У теорії і історії літератури термін *художній символ* потрактовується неоднозначно. Символи можна виявити у творах літератури різних епох, вони додають художньому образу глибину та виразність. Образи та символи у дещо прихованому вигляді передають те, що автор хотів сказати насправді. Правильне тлумачення символів сприяє глибокому та вірному розумінню художніх текстів.

Мета роботи – дослідити символіку кольорів у новелі «Маска Червоної Смерті» Едгара Аллана По.

Зазначена мета передбачає виконання таких **завдань**: 1) дослідити функційне навантаження і образність кольорів; 2) виявити символічне значення кольорів зі встановленням їх впливу на змістовність тексту.

Об'єктом даного дослідження є контексти оповідання «Маска Червоної смерті» Е. А. По, які вміщують лексеми на позначення кольору; **предметом** – символіка кольору у тексті «Маска Червоної смерті».

Символісти називають американського письменника-романтика

I пол. XIX ст. Е. А. По своїм предтечею, оскільки символ як художній прийом відіграє ключову роль у його творах. Митець є визнаним засновником детективного жанру і першим американським письменником, який почав працювати саме у жанрі короткої новели.

Е. По використовує ахроматичні та хроматичні кольори у своєму оповіданні «Маска Червоної Смерті». «Ахроматичні кольори – це всі відтінки сірого в діапазоні від білого до чорного. Білий – це найяскравіший ахроматичний колір, чорний – найтемніший. <...> Хроматичні кольори – це ті кольори та їхні відтінки, які розрізняються у спектрі: червоний, жовтогарячий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий» [1, с. 11–13].

«Маска Червоної Смерті» («Masque of the Red Death», 1842) – одне з найвідоміших оповідань письменника, що користується популярністю серед читачів та дослідників. У новелі переповідається історія про принца Просперо, котрий, щоб уникнути хвороби під назвою «Червона Смерть», замкнувся з придворними в своєму замку-монастирі, щоб перечекати жахливий час. «Монастир усім забезпечений та ізольований, тому «гульвіси» можуть не боятися чуми. Через кілька місяців веселощів до палацу потрапляє нова «маска», котра викликала всезагальний негатив. Принц Просперо намагається битися із незнайомцем, але один лише погляд, кинутий ним на «маску» призводить до його смерті» [3, с. 141–142].

Сюжет новели є «певним екзистенційним поглядом людини на світ і на саму себе у певні «межові» періоди життя. Гра із життям і смертю – один із основних мотивів новели, оскільки герої намагаються побороти смерть усіма доступними засобами» [3, с. 142]. Проте ще нікому не вдалося втекти від смерті. Дослідники наголошують на наявному у творі мотиві гри, причому «гри на різних рівнях: на наративному рівні (автор грається із читачем, даючи певну надію), образному рівні (Просперо і його придворні граються у життя, наряджаючись у різні маски, щоб заховатися

від смерті), символічному рівні (незнайомиць, котрий з'являється з нізвідки не приховує своєї «маски» смерті, однак люди не розуміють із ким мають справу і намагаються вбити його)» [3, с. 142].

Символічного значення кольори набувають у контекстах опису кімнат, схожих на лабіринт: *The apartments were so irregularly disposed that the vision embraced but little more than one at a time. There was a sharp turn at every twenty or thirty yards, and at each turn a novel effect. To the right and left, in the middle of each wall, a tall and narrow Gothic window looked out upon a closed corridor which pursued the windings of the suite <...>* [4].

Е. По досить детально описує кожну з кімнат, які розташовані зі сходу на захід, де сонце встає та заходить, символізуючи життя від початку до кінця. Відповідно і кольори різних кімнат символізують різні етапи людського життя. Спочатку всі присутні кинулися до **чорної** кімнати: *Then, summoning the wild courage of despair, a throng of the revellers at once threw themselves into the **black** apartment, and, seizing the mummer, whose tall figure stood erect and motionless within the shadow of the ebony clock, gasped in unutterable horror at finding the grave-cerements and corpse-like mask which they handled with so violent a rudeness, untenanted by any tangible form* [4]. Зазначимо, що «**чорний** – найзловісніший з усіх існуючих кольорів, антипод білого, символ злих, деструктивних сил (символ сатани, коли говорять про нечисту силу, то її завжди асоціюють з чорним: чорні лати, відьми, з чорним волоссям, смерті, хаосу, темряви, ночі» [2, с. 869]. У контексті твору чорна кімната позначає хаос, який передує існуванню, появі життя.

Наступною за чергою стає **блакитна** кімната, що знаходиться в східній частині монастиря і символізує добу народження. «**Блакитний** – колір невинності, невідомість, дитинства, всього приємного, що бачить дитина після свого народження» [5, с. 65]. Пор.: *That at the eastern extremity was hung, for example in **blue** – and vividly **blue** were its windows* [4].

Далі розташована **фіолетова** кімната, яка «уособлює поєднання

синього (народження) та червоного (пов'язаного із життям та інтенсивністю), говорить про початок росту» [5, с. 66]. Пор.: *The second chamber was **purple** in its ornaments and tapestries, and here the panes were **purple*** [4].

Колір третьої кімнати – **зелений**, «семантичне ядро якого уособлює «весну» життя, молодість, свіжість та оновлення» [5, с. 67]. Пор.: *The third was **green** throughout, and so were the casement* [4].

«Пофарбувавши» кімнату в **помаранчевий** колір, автор підкреслює зрілість особистості. Слід зазначити, що цей хроматичний колір викликає асоціацію з осінню та заходом сонця, оскільки цей період життя характеризується духовною сталістю та самоствердженням людини. Помаранчевий колір є сумішшю палітри жовтого та червоного: *The fourth was furnished and lighted with **orange*** [4].

Білий колір символізує «світло, сонце, життя, вічність, святість, божество; місяць<...>. Білий колір був сакральним і глибоко символічним у багатьох народів світу» [2, с. 66]. Пор.: <...> *the fifth with **white** – the sixth with **violet*** <...> [4]. «**Ліловий** (поєднання фіолетового та синього, або фіолетового та сірого) є тіншовим кольором та уособлює темряву» [5, с. 68].

У новелі «поєднання **чорного** оздоблення кімнати із **багряним**, «густого кольору крові» вікон, асоціюється із кров'ю, страхом та смертю» [5, с. 69]: *The seventh apartment was closely shrouded in **black velvet** tapestries that hung all over the ceiling and down the walls, falling in heavy folds upon a carpet of the same material and hue* [4]. **Червоний** є найагресивнішим кольором, що символізує «кров, кровопролиття, вогонь, (гарячий колір), почуття, рани, війну, конфлікти, трагедію, драму, небезпеку, загрозу, жорстокість, лють, революцію, напруження сил, концентрацію енергії (важка праця, боротьба, гнів, пристрасті), анархію, смерть<...>» [2, с. 860].

У контексті новели образ «Маски Червоної Смерті», відтворений у назві новели, набуває символічного значення. Символізувальне слід

витлумачувати як абсолютну неминучість смерті. Показово, що «принца Просперо новина про незнайомця у новій масці застає у **блакитній** кімнаті, яка знаходиться із діаметрально протилежного боку до **чорної** кімнаті. Принц проходить за незнайомцем цілий цикл, який закінчується в останній кімнаті» [3, с. 144]. Раптова поява постаті «Червоної Смерті» виступає провісником смерті для кожного. Мотив маски «накладається» як на персонажів новели (дійових осіб), так і на ірреально існуючі злі сили. Але домінантним мотивом новели виступає неможливість уникнути смерті та нездатність призупинити прихід «Червоної Смерті».

У різних культурах кольори отримують специфічні конотації, пов'язані як із психологією сприйняття кольору тим чи іншим етносом, так і з його історико-культурними традиціями. Хроматична гама кольорів Е. По більш промовиста для опису різних періодів життя людини, а ахроматична – психологічно вагоміша для опису початку життя та неминучої смерті.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Прокопович Т. А., Каленюк О. М., Вахрамєєва Г. І. Основи кольорознавства та декоративно-прикладного мистецтва : навч. посіб. Луцьк : Поліграфічний центр «Друк Формат», ФПО Покора І. О., 2019. 91 с.
2. Словник символів культури України / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, М. К. Дмитренка. Київ : Міленіум, 2002. 912 с.
3. Шерстюк Н. О. Особливості часу та простору в новелі «Маска Червоної Смерті» // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. 2019. № 3. Ч. 2. С. 141–145.
4. The Masque of the Red Death by E. A. Poe. URL: <https://poemuseum.org/the-masque-of-the-red-death> (дата звернення 17.04.2023)
5. Zimmerman B. The Puzzle of the Color Symbolism in «The Masque of the Red Death»: Solved at Last? *Penn State University Press*. Vol. 10, № 3.

2009. P. 60–69.